

Студент 1 року магістратури
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У СВІТЛІ НОВОГО ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ

Анотація. Висвітлено нові принципи оподаткування доходів фізичних осіб на основі аналізу змін Податкового кодексу.

Аннотация. Рассмотрены новые принципы налогообложения доходов физических лиц на основе анализа изменений Налогового кодекса.

Annotation. The article, based on analysis of changes in tax code shows the basic principles of the new personal income tax.

Ключові слова: податок з доходів фізичних осіб, Податковий кодекс України.

Податок з доходів фізичних осіб (надалі – ПДФО) відіграє важливу роль у формуванні державного бюджету та стосується кожного члена суспільства. Він є загальнодержавним, встановлюється Верховною Радою України та є обов'язковим на всій території країни. Отже, будь-яке реформування у сфері законодавства, що регулює прибуткове оподаткування громадян, має особливе значення. Актуальність правильного декларування доходів громадян, підвищення їх самосвідомості та ставлення до цього процесу податкових органів зростає. В умовах загального підвищення податкової культури, цілеспрямованості роботи податкових органів розуміння зі сторони платників податків сутності проблеми та добровільної сплати податків зі сторони громадянина набуває широкого масштабу.

Вагомими роботами з теорії оподаткування доходів фізичних осіб є праці класиків Д. Рікардо, Д. Мілля, Дж. Кейнса, А. Сміта, які сформулювали основні принципи оподаткування, проте вони потребують пристосування щодо сучасних економічних умов.

Значний внесок у дослідження питань оподаткування доходів фізичних осіб зробили такі вчені-економісти, як Ловінська Л. Г. [1], М. Кучерявенко, Опарін В. М. [2], Соколовська А. М. [3].

Однак питання щодо оподаткування доходів фізичних осіб та декларування доходів залишилося не до кінця висвітленим, оскільки у світі нових подій, з появою Податкового кодексу України, були внесені зміни до оподаткування та декларування доходів фізичних осіб.

Метою дослідження є аналіз сутності оподаткування доходів фізичних осіб, впливу змін, зумовлених упровадженням норм Податкового кодексу України щодо ведення обліку доходів фізичних осіб та розрахунку з бюджетом; визначення порядку заповнення і подання фізичними особами декларації про майновий стан і доходи за результатами звітного року; визначення світового досвіду в оподаткуванні доходів фізичних осіб.

Завдання дослідження – визначення сутності оподаткування ПДФО, аналіз змін у ПК України щодо нарахування та сплати ПДФО та особливості процесу декларування.

Об'єктом даної роботи є дослідження доходів фізичних осіб, формування та сплата ПДФО.

Предмет дослідження – зміни в Податковому кодексі України стосовно податку з доходів фізичних осіб.

З прийняттям Податкового кодексу України стосовно ПДФО не відбулося суттєвих змін, однак без уточнень та доповнень не обійшлося. Автор виділяє такі основні зміни в Податковому кодексі, що стосуються оподаткування доходів фізичних осіб:

1. Диференціація ставки податку. Часткове застосування прогресивної шкали ставок оподаткування 15 і 17 %. Стосується тих платників, чий прибуток перевищить десятикратний розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом за станом на 1 січня звітного податкового року, але тільки в частині його перевищення зазначеної суми. Тому ПДФО складатиметься з двох частин. Доходи нерезидентів (за винятком окремих видів) будуть оподатковуватися за правилами та ставками, передбаченими для резидентів; таким чином, найбільшу ставку щодо оподаткування доходів нерезидентів – 30 % – в Податковому кодексі України скасовано. За ПК Україна виграші як у державну, так і в недержавну лотерею будуть оподатковуватимуться за ставкою 15 %, а з суми перевищення – за ставкою 17 %.

2. Податкова соціальна пільга. Основні зміни стосуються наступного:

загальна ПСП визначається в розмірі, рівному 100 % від розміру прожиткового мінімуму (з розрахунку на місяць), встановленої законом на 1 січня звітного податкового року;

скасовано ПСП у розмірі 200 % загальної ПСП для осіб, які мають трьох і більше дітей. Буде застосовуватися ПСП у розмірі 100 % від загальної ПСП особам, які мають двох і більше дітей віком до 18 років з розрахунку на кожну дитину;

вдови і вдівці тепер можуть отримувати підвищену ПСП (150 % від загальної ПСП) тільки при наявності дитини віком до 18 років (ПСП надається з розрахунку на кожну дитину);

одночасно отримувати дві ПСП (загальну і на дитину) після 01.01.2011 р. можна буде тільки в одному випадку: якщо працівник має двох і більше дітей віком до 18 років, один з яких – інвалід. В інших випадках платник податків обирає одну ПСП;

учасники бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни, на яких поширюється дія

право на ПСП з'явилося і у самозайнятих осіб від здійснення підприємницької діяльності, а також іншої незалежної професійної діяльності, але тільки стосовно доходу, нарахованого у вигляді заробітної плати.

Також дещо інакше викладені в Податковому кодексі України процедура застосування і відмови від застосування ПСП та порядок проведення перерахунку сум нарахованих доходів, утриманого податку.

3. Податкова знижка. Податковий кодекс України замінив поняттям "податкова знижка" термін "податковий кредит", що використовується в Законі про податок з доходів фізичних осіб. Перелік видів витрат, які включаються до складу податкової знижки, наведено в п. 166.3 ПК України.

4. Оподатковані доходи. Нововведення торкнулися доходів, що враховуються до складу оподаткованого доходу, у частині суми пенсій або щомісячного довічного грошового утримання, які виплачуються платнику податку з Пенсійного фонду чи бюджету згідно із законодавством, що не перевищує максимальної величини бази нарахування ЄСВ за станом на 1 січня звітного податкового року.

5. Неоподатковувані доходи. Перелік доходів, що не включаються до загального місячного (річного) оподаткованого доходу, було взято за основу ПК України із Закону про податок з доходів фізичних осіб. Згідно з ПК України, не оподатковуваний дохід не включаються також: сума державної підтримки на будівництво або придбання доступного житла; суми коштів, наданих Всеукраїнськими громадськими організаціями інвалідів та їх спілками платникам податків – учасникам конгресів, симпозіумів, зборів, конференцій, пленумів, з'їздів, фестивалів, виставок, концертів, реабілітаційних заходів, фізкультурно-спортивних заходів та конкурсів, що проводяться такими організаціями.

6. Іноземні доходи. Якщо джерело виплат будь-яких оподатковуваних доходів є іноземним, то сума такого доходу включається до складу загального річного оподаткованого доходу платника податку – їх отримувача, який зобов'язаний за результатами звітного року подати річну декларацію про доходи. Іноземні доходи оподатковуються за ставкою 15 %.

7. Нерухомість. Податковим кодексом України скасовано залежність від площі об'єкта нерухомості з метою неоподаткування доходу, отриманого при продажу об'єкта нерухомості не частіше одного разу протягом податкового року.

При укладенні договору купівлі-продажу нерухомості між фізичними особами функції податкового агента виконує нотаріус. Якщо покупцем є юридична особа або приватний підприємець, то покупець нерухомості виконує всі функції з нарахування, утримання та перерахування до бюджету ПДФО.

8. Оренда нерухомості. Порядок оподаткування доходів фізичних осіб від надання нерухомості в оренду здійснюється відповідно до п. 170.1 ст. 170 ПК України, згідно з яким податковим агентом платника податку – орендодавця – при нарахуванні доходу від надання в оренду нерухомого майна (житла, будівель, споруд та землі) є орендар. При цьому об'єкт оподаткування визначається на основі з розміру орендної плати, зазначеної в договорі оренди, але не меншої за мінімальну суму орендного платежу за повний чи неповний місяць оренди. Доходи оподатковуються при їх виплаті за їх рахунок за ставкою оподаткування 15 %.

9. Рухоме майно. При продажу рухомого майна не частіше одного разу протягом звітного податкового року за умови сплати суми державного мита до бюджету або суми оплати нотаріусу за нотаріальне засвідчення відповідного договору: легкового автомобіля, мотоцикла, моторолера – застосовується ставка 0 %; моторного (парусного) човна – застосовується ставка 5 %. У всіх інших випадках, у тому числі при продажу перерахованих об'єктів більше одного разу протягом звітного періоду, застосовується ставка 5 %. Обмін об'єкта рухомого майна на інший оподатковується за ставкою 5 %. Податковим кодексом України передбачено, що по всіх об'єктах рухомого майна база оподаткування визначається з урахуванням з ціни, зазначеної в договорі купівлі-продажу, але не нижчої за оціночну вартість такого об'єкта.

10. Дивіденди. Згідно з Податковим кодексом України, податковим агентом платника податку при нарахуванні (виплаті) на його користь дивідендів є емітент корпоративних прав або, за його дорученням, інша особа, яка здійснює таке нарахування (виплату). Дивіденди, нараховані емітентом корпоративних прав – юридичною особою – резидентом, остаточно оподатковуються при їх виплаті за їх рахунок за ставкою 5 %. У разі нарахування на користь фізичної особи (у тому числі нерезидента) з акцій або інших корпоративних прав, які мають статус привілейованих або інший статус, що передбачає виплату фіксованого розміру дивідендів чи суми, яка більша за суму виплат, розрахованих на будь-яку іншу акцію (корпоративне право), емітовану таким платником податків, з таких доходів буде сплачуватися ПДФО за ставками 15 і 17 %.

11. Роялті. Закон про податок з доходів фізичних осіб передбачав норму, що резиденти могли нараховувати роялті лише у зв'язку з використанням платником податку права на інтелектуальну (промислову) власність, зареєстровану відповідно до законодавства. Податковий кодекс України скасував дане обмеження. За правилами, встановленими ПК України, тепер усі роялті обкладаються ПДФО. Ставка для роялті передбачена в розмірі 5 %.

12. Благодійна допомога. Згідно з положеннями ПК України, не підлягає включенню до оподаткованого доходу сума нецільової благодійної допомоги, у тому числі матеріальної, яка надається юридичними або фізичними особами на користь платника податку протягом звітного податкового року сукупно у розмірі, що не перевищує суми граничного рівня. Але якщо фізична особа отримала протягом року нецільову благодійну допомогу в сумі більшій, ніж неоподатковуваний мінімум, то за підсумками року вона зобов'язана подати Декларацію про доходи і самостійно сплатити податок з суми перевищення. Податковим кодексом України скасовано звільнення від оподаткування цільової благодійної допомоги платнику, який виховує трьох і більше дітей. Однак така допомога у вигляді плати за навчання або за надання додаткових послуг з навчання інваліда, дитини-інваліда або дитини, у якої хоча б один з батьків – інвалід, дитини-сироти, напівсироти, дитини з багатодітною або малозабезпеченою сім'єю, дитини, батьки якої позбавлені батьківських прав, не підлягає оподаткуванню згідно з ПК України.

13. Подарунки. Згідно з ПК України, в оподатковуваний дохід не включається вартість подарунка, якщо вона не перевищує 50 % однієї мінімальної заробітної плати (у розрахунку на місяць), встановленої на 1 січня звітного податкового року. Ця пільга не стосується грошових виплат.

Невід'ємною частиною в оподаткуванні доходів фізичних осіб є їх декларування. Щороку після закінчення календарного року в передбачених законодавством випадках пересічні громадяни подають декларацію про доходи, отримані ними за минулий рік. Для одних фізичних осіб – це справа добровільна, для інших – обов'язок. З поглибленням науково-технічного прогресу та розвитком сучасних телекомунікаційних та інформаційних технологій безпосередня подача громадянами декларацій до податкових інспекцій потребує більших затрат коштів і часу, аніж аналогічний процес із використанням сучасних технічних досягнень. Йдеться насамперед про теоретичну і практичну можливість подання фізичними особами декларацій про свій майновий стан та доходи за попередній звітний рік з

використанням засобів всесвітньої комп'ютерної мережі Internet. Донедавна зазначений спосіб подання податкових декларацій здавався фантастичним та неможливим з правової точки зору, але з ухваленням Верховною Радою України Законів "Про електронні документи та електронний документообіг" [4] було фактично сформовано організаційно-правові засади електронного документообігу, визначено правовий статус електронного цифрового підпису та нормативно врегульовано відносини, що виникають під час його використання.

Очевидним є те, що податок з доходів фізичних осіб в Україні не виконує своїх основних функцій, оскільки перше місце у формуванні дохідної частини бюджету в нашій країні займає ПДВ [5]. Реалізація електронного подання податкових декларацій дасть змогу зменшити собівартість процесу адміністрування податків, бо передбачає уніфікацію та комп'ютеризацію процесу зчитування та перевірки податковими органами даних, що зазначені в податкових деклараціях, зменшення штату працівників податкових органів, що допомагають громадянам під час заповнення та подання податкових декларацій, створення архіву податкових декларацій в електронній формі тощо.

Електронна податкова звітність є пріоритетним напрямком у розвитку стосунків між органами ДПС та платниками податків, оскільки дозволяє зменшити часові витрати платника податків на подання податкової звітності – зменшити безпосереднє спілкування платників податків з працівниками ДПС (як наслідок, – зменшення проявів корупції в органах ДПС); підвищити дисципліну та своєчасність подання звітності платниками податків.

Наук. керівн. Писарчук О. В.

Література: 1. Ловінська Л. Г. Бухгалтерський облік : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц / Л. Г. Ловінська, Л. В. Жилкіна, О. М. Голенко. – К. : КНЕУ, 2002. – 370 с. 2. Опарін В. М. Бюджетна система : навч.-метод. посібн. / Опарін В. М. – К. : КНЕУ, 2002. 3. Соколовська А. М. Податкова система держави. Теор. і пр-ка становлення / Соколовська А. М. – К. : Знання-Прес, 2004. – 454 с. 4. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 5. Податкові системи країн світу та України. Облік і звітність : навч.-метод. посібн. / під загальною редакцією Н. М. Ткаченко. – К. : Алеута, 2004. – 554 с. 6. Про податок з доходів фізичних осіб : Закон України від 22.05.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 7. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. 8. Лист ДПАУ від 03.02.2011 р. № 2919/7/17-0717 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dpa.dn.ua/s/208/1698>.